

Proč jsou vůbec rozdíly v české a slovinské valenční teorii?

Jarmila Stříteská – Božena Bednaříková

Tento článek si klade za cíl představit rozdíly, ale i styčné body české a slovinské teorie valence. Ač slovinské pojetí v mnoha ohledech vychází z české a z německé teorie, nacházejí se v něm místa, která stojí za to okomentovat. Samotnému uvedení obou teorií předchází nastínění teoretických východisek obou přístupů, aby mohly následně být jednotlivé aspekty valenčních teorií porovnány a v závěru shrnuty a zhodnoceny.

1 Východiska obou teorií

Teoretickým východiskem české i slovinské syntaxe se stal Tesnièreův závislostní pohled na větnou stavbu, který byl v české lingvistice uplatňován a rozpracován již od konce 50. let, kdy vyšla průkopnická stať Dokulila a Daneše (srov. Daneš – Dokulil 1958, s. 231–246). Avšak pohled na predikátor jako na entitu schopnou vyžadovat od jistých členů ve větě určité pozice by nebyl možný, kdyby čeští lingvisté nepovažovali syntax za vícevrstevný celek.

Podle teorie dvourovinné valenční syntaxe, která byla vypracována v 60. a 70. letech a která se opírala o Mathesiovo funkční pojetí syntaxe, je základem skladby usouvztažňovací a zároveň větotvorný akt, který se opírá o predikaci. Větná syntax češtiny byla pojata jako uspořádaný soubor větných vzorců, za jehož organizující složku bylo stanoveno verbum finitum (srov. *Encyklopedický slovník češtiny* 2002, s. 118). Jak uvedl Daneš (1981, s. 48), „větně organizační úloha predikátorů závisí v tom, že mají schopnost vázat na sebe další elementy formálně gramatické i sémantické struktury věty, neboli, viděno z druhé strany, predikátory jsou centrem, na němž je zbudována větná struktura“. Jedno ze základních východisek celkové koncepce české valenční lingvistiky je tedy centrální postavení slovesa na obou rovinách syntaxe. Základní metodologickou zásadou tvůrců českého syntaktického systému je potom postup od významu k formě, v čemž mimo jiné tkví rozhodující úloha predikátu.

Základnu pro slovinskou teorii valence tvoří Toporišičova gramatika (1982). Jože Toporišič ve svém dalším díle *Slovenska slovnica* (1991) představil slovin-skou skladbu jako závislostní celek o více vrstvách. O valenci se však explicitně zmiňuje až později (1992), chápe ji jako vlastnost všech slov. Rozlišuje její le-vou a pravou část a uvádí první dělení podle nutnosti obsazenosti pozic. Teorií valence se hlouběji začal v 80. letech zabývat Janez Dular (1982), který zavedl valenční terminologii valenční syntaxe. Avšak stejně jako Jože Toporišič valenci jako schopnost slovesa, substantiva nebo adjektiva vyžadovat pozice od dalších participantů připisoval všem slovům. Valenční teorie se dočkala hlubšího pro-pracování v článku *Vezljivost: iz pomena v izraz*, který vydala Martina Križaj-Ortar v roce 1989. Zpracování teorie vychází z českého a německého pohledu na valenční strukturu věty, kdy se postupuje od významu k formě. Valenční te-orii od Križaj-Ortar převzala a dále rozpracovala Andreja Žele, která mimo své teoretické práce zaměřené na slovesnou valenci (2001, 2003, 2012) vydala také valenční slovník slovinských sloves (2008).

2 Teorie valence – *teorija vezljivosti*

Danešovo chápání valence jako „schopnosti dominujícího členu vyžadovat jistý počet dominovaných valenčních členů, zpravidla též v jistých tvarech“, která je „projevem jeho intence na rovině gramatické formy“ (*Mluvnice češtiny* 3, 1987, s. 18), mimo jiné vypovídá o podmíněnosti jevu valence skladebním vztahem dominance, který se realizuje na obou syntaktických rovinách. Na sémantické ro-vině se projevuje v podobě intence, na povrchové, formálněgramatické rovině potom jako valence.

Slovinská formulace teorie valence z pera Andreji Žele zní obdobně: „Vezljivost je lastnost oz. zmožnost določene besede, da veže nase določeno število mest oz. vezljivostnih položajev, je torej obveznost skladenjskih mest. Obvez-na skladenjska mesta, ki so napovedljiva iz pomenske usmerjenosti glagola oz. iz njegove pomenskoskladenjske vezljivosti, so zasedena z določili v določenih slovnični obliki (Žele, 2001, s. 56).“¹ Valence je tu představena jako schopnost určitého slova vázat na sebe jistý počet valenční pozic, jako schopnost, která vy-chází z intence slovesa. O syntaktickém vztahu dominance se tu však explicitně nemluví.

¹ Překlad definice: „Valence je vlastnost, tedy schopnost určitého slova vázat na sebe jistý počet míst, valenčních pozic. Je to tedy nutná obsazenost syntaktických míst. Ur-čitá syntaktická místa, která jsou vyžadována významovou intencí slovesa, tedy jeho sémantickou valenci, jsou obsazena členy v určité gramatické formě.“ (přeložila Petra Stankovská).

2.1 Vícerovinný pohled na syntax

Česká dvourovinná valenční syntax je pojímána jako celek, který se skládá ze sémantické a formálněgramatické roviny. Hlubková sémantická rovina je rovina významu, pro niž je relevantní obsah jazykových jednotek, které vstupují do vzájemných vztahů v závislosti na predikátu, jímž rozumíme slovesný význam. Jinými slovy sémantické větné vzorce – neboli zobecnělé větné struktury – se opírají o schopnost slovesného významu implikovat jistý počet sémantických pozic, které predikát usouvztažňuje (srov. *Encyklopedický slovník češtiny* 2002, s. 118).

Na povrchové rovině syntaxe, na rovině gramatické formy, již není relevantní význam nebo obsah jazykových jednotek, ale jejich výrazová forma neboli jazykové vyjádření. Formálněgramatická rovina struktury syntaktických jednotek je chápána jako rovina výrazových prostředků, které vyjadřují význam sémantické roviny, přičemž právě sémantická povaha jevů je považována za určující (srov. *Mluvnice češtiny* 2, 1986, s. 9). Jazykové jednotky opět vstupují do vzájemných vztahů v závislosti na slovesu ve tvaru verba finita, které bývá i na této rovině nazýváno predikátor, tedy sloveso s jistým výrazem (srov. Daneš – Hlavsa 1981, s. 61).

Oproti českému dvourovinnému pojetí syntaxe slovinská teorie operuje se třemi syntaktickými rovinami. Již Jože Toporišič představil slovinskou skladbu ze sémantického (*pomenski*), formálněgramatického (*skladenjskofunkcijski*) a „výrazového“ (*izrazni*) přístupu (srov. Žele 2001, s. 44). Tuto myšlenku systematicky zpracovala Martina Križaj-Ortar (1990) a převzala také Andreja Žele (2001, 2003, 2012). Ani českým syntaktikům nebylo trojrovinné vidění skladby cizí. Svou větnou analýzou Daneš s Dokulilem již v 50. letech prokázali, že vedle významové a mluvnické stavby věty lze uvažovat i o výpovědi jako o konkrétní realizaci jazykového systému (srov. Daneš – Dokulil 1958, s. 231–246).

Hlubková rovina syntaxe se ve slovinském pojetí nazývá *pomenska ravnina*. Ta je stejně jako sémantická rovina v českém pojetí úrovní, kde je relevantní obsah jazykových jednotek, které tu obsazují sémantické pozice (*napovedljiva mesta*). Jazykové jednotky spolu s predikátem, který je usouvztažňuje, tvoří *pomenski stavčni vzorec*, obdobu SVV. Pojetí obou rovin je prakticky shodné.

Rovina gramatické formy je potom ale již chápána odlišným způsobem. Česká teorie valence tuto rovinu pojímá nejen jako rovinu hierarchizovaných větných členů, ale také jako rovinu gramatických prostředků neboli jazykového výrazu. Slovinský přístup k této rovině, kterou nazývá *slovnična* nebo také *skladenjskofunkcijska*, je poněkud zúžený. Na této úrovni se nacházejí pouze větné členy, které obsazováním nutně obsaditelných a volných pozic (*obvezna in prosta skladenjska mesta*) vytvářejí zobecnělou větnou strukturu, zvanou *slovnični stavčni vzorec*.

Třetí rovina je slovinskými syntaktiky tradičně nazývána *izrazna*, tedy rovina výrazu. Zde se realizují konkrétní gramatické prostředky. Jedná se o konkrétní výpovědi, kde se jazykové jednotky objevují v určitých formách, výrazech, na základě vztahů obsažených v *slovníčnem* a v *pomenskem stavčnem vzorci*. Tato rovina je chápána jako realizace systému, který pomocí vztahů vytváří valence.

Tradiční český přístup k formálněgramatické rovině se tedy ve slovinském pojetí rozděluje na rovinu větných členů a rovinu konkrétního výrazu jazykových jednotek. Avšak princip vztahů mezi rovinami zůstává zachován. Význam jazykových jednotek je pro jednotky vyšších rovin určující – „*iz pomena v izraz*“ (srov. Križaj-Ortar 1990, s. 129–131), tedy od významu k výrazu.

2.2 Dominance

Syntaktická struktura je v obou teoriích pojímána jako organizace jejích členů do vztahů, které vytvářejí syntaktická spojení. Skladební vztahy mohou mít dvojí povahu, může jít o vztah dominance, nebo zmnožení. Pro valenční pojetí je klíčový vztah dominance, který zajišťuje hierarchickou strukturovanost věty, na jejíž nejvyšší stupeň je umístěn predikát ve tvaru verba finita. Jev dominance je v českém pojetí vlastní jak sémantické, tak formálněgramatické rovině, což také vyplývá ze skutečnosti, že se nejsilněji projevuje na verbu finitu, které je v obou rovinách přítomno (srov. *Mluvnice češtiny* 3, 1987, s. 16).

Slovinská teorie vztah dominance jako podmínku hierarchického uspořádání jazykových jednotek výslovně nezmiňuje, ačkoli se závislostním uspořádáním jazykových entit pracuje. Se vztahem dominance tudíž zjevně počítá.

2.3 Intence – usmerjenost

Protože je sémantická a *pomenska* rovina pojímána v obou přístupech shodně, není ani v základním předpokladu sémantické roviny syntaxe, tedy v pojetí intence, žádný rozdíl v interpretaci. Intencí se rozumí schopnost predikátu vyžadovat jisté množství a druh jazykových jednotek, které se v české valenční terminologii nazývají participanty.²

Participanty jsou organizovány sémantickými vlastnostmi predikátu do relační sémantické struktury, tedy do intenčního pole predikátu. Participanty v této struktuře obsazují určité pozice, které jsou charakterizovány jistou větně-sémantickou rolí.³ Predikát tyto role svým participantům přiděluje na základě

² Participanty jsou ve funkčním generativním popisu a v Greplově a Karlíkové Skladbě češtiny nazývány aktanty (srov. Panevová 1998, s. 1–13; Grepl – Karlík 1998).

³ V *Mluvnici češtiny* se hovoří o agentu jako nositeli děje, o patientu jako o entitě dějem zasažené, o určení proživitele prospěchu, o určení prostředku činnosti a o komplexu kvalifikačním. Naproti tomu například v tradici funkčního generativního po-

selektivních rysů, tedy na základě sémantických omezení kladených na výběr konkrétních lexikálních jednotek (srov. *Mluvnice češtiny* 3, 1987, s. 10; Daneš – Hlavsa 1981, s. 50).

Obdobným způsobem jsou ve slovinské valenční teorii za pomoci intence (*usmerjenost*) organizována *določila* neboli *delovalniki* – participanty neboli aktanty, kterým jsou rovněž přidělovány větněsémantické role, tedy *udeleženske vloge* (srov. Orešnik, 1992). *Določila* se rozlišují na *nujna* a *nenujna*, podle nutnosti významu, který je jim vlastní (srov. Žele 2001, s. 70).

2.4 Valence – *vezljivost*

Chápání pojmu valence je v obou přístupech také shodné, ale problematické je místo její realizace, protože se formálněgramatická rovina ve slovinském pojetí rozpadá na dvě úrovně, na *slovníčnou* a na *izraznou*.

Valence je v českém pojetí považována za základní kámen formální závislosti syntaxe. Jako vlastnost je přisuzována především slovesným predikátům, ale lze s ní počítat také u jiných slovních druhů, jako jsou adjektiva a substantiva. Predikátory jsou považovány za budovatele větné struktury, které usouvztažňují jazykové jednotky, jež se na této rovině nazývají podle Danešových *Větných vzorců* členy, podle *Mluvnice češtiny* jsou tyto pravovalenční členy nazývány komplementy. Každé sloveso vyžaduje jiný počet valenčních pozic. Soubor všech valenčních pozic každého predikátoru je nazýván valenčním potenciálem (VP), v jehož rámci jsou rozlišovány dva druhy pozic: levovalenční a pravovalenční.

Levovalenční pozici vždy obsazuje formálně gramatický podmět, který stojí mezi valenčními pozicemi predikátoru hierarchicky nejvýše. Predikát a podmět spolu tvoří specifický vztah členu dominovaného a dominujícího, který je nazýván shodou (srov. *Mluvnice češtiny* 3, 1987, s. 27). Všechny pozice mimo podmětové jsou potom pravovalenční. Ty mohou být oproti pozicím na levovaleční straně obsazovány více komplementy různého významu a odlišné formy. Jedná se o objekty, o některá příslovečná určení a doplňky, které mohou být také nazývány komplementy (srov. *Mluvnice češtiny* 3, 1987).

S uvedeným přístupem slovinská teorie, jak ji vidí Martina Križaj-Ortar a Andreja Žele, v zásadě souhlasí. Valence je podle jejich teorie schopnost určitého slova, čímž rozumí sloveso, substantivum nebo adjektivum, vázat na sebe jistý počet valenčních pozic, které tvoří valenční pole predikátu (*vezljivostno polje povedja*). Tato struktura se opět dělí na pravovalenční a levovalenční. Levovalenční pozice je vymezená pro podmět (*osebek*), který s predikátem tvoří rovněž vztah shody (*ujemanje*). Avšak projevy shody, tedy morfologické kategorie včetně

pisu se jedná o konatele (actora), název pro pacienta zůstává stejný, následuje adresát, původ (origo) a výsledek (efekt) (srov. *Mluvnice češtiny* 3, 1987; Grepl – Karlík 1998).

slovnědruhové charakteristiky, již nenáleží do *slovníčne* roviny, ale do *izrazne*, která je konkrétním projevem větněčlenské *slovníčne* roviny. Stejně tak je nutné přistupovat k pravovalenčním členům. Forma objektů, příslovečných určení a doplňků (*predmet, prislovno določilo, povedkov prilastek*) náleží *izrazne* rovině (srov. Žele 2001, 2003; Križaj-Ortar 1990).

Protože jsou jednotlivé pozice z hlediska smyslu věty různě významné, byla stanovena pravidla jejich hierarchizace. Ta se liší nejen z hlediska slovinského nebo českého přístupu, ale i mezi jednotlivými jazykovědci. Daneš s Hlavsou členy ve valenčním poli rozdělili na tři základní skupiny – na větné členy obligatorní, fakultativní a potenciální.⁴ Provedená analýza větných členů pracovala s dvěma dvojicemi protikladů: „obligatorní“ x „neobligatorní“ a „konstitutivní“ x „nekonstitutivní“. Mezi uvedenými dvojicemi existuje určitý vztah, a sice obligatorní pozice jsou vždy konstitutivní. Z toho vyplývá, že tyto pozice s odlišnou slovnědruhovou nebo morfologickou klasifikací jsou vždy nositeli distinktivních vlastností. A právě proto se jedná o nejpodstatnější členy věty. Zatímco konstitutivní členy tvoří základovou větnou strukturu, a proto musí být ze své podstaty obligatorní, nekonstitutivní členy plní funkci rozvíjejících členů, nejsou proto obligatorní, a tedy mají ke slovesu mnohem volnější vztah. Fakultativní členy mají ke slovesu těsnější valenční vztah než členy potenciální, avšak tyto pozice není nutné užívat kvůli případnému významovému nebo gramatickému narušení věty, protože jejich úloha je rozvíjející. Fakultativní pozice jsou často mluvčím zaváděny do základního schématu věty se záměrem podat další složku sdělení o určité situaci, a to hlavně při snaze specifikovat vlastnosti objektu nebo okolnosti děje (srov. *Mluvnice češtiny* 3, 1987, s. 38). Existence fakultativních členů se tedy opírá o záměr mluvčího přiblížit situaci. U potenciálních členů je tomu jinak.⁵ Jedná se o členy, které valenční potenciál vyžaduje jako v jistém stupni dané. Obsazení potenciální pozice závisí na vyhraněných jazykových tendencích a okolnostech. Jen u některých predikátorů lze potenciálnost zcela vyloučit. Jedná se tedy poměrně častý jev (srov. Daneš – Hlavsa 1981, s. 61–69).

Slovinský přístup k nutné nebo volné obsazenosti pozic je principiálně shodný. Jazykové jednotky se stejně jako na *pomenske* rovině nazývají *določila*, jejichž distribuce je buď *obvezna*, nebo *neobvezna*, což je možné chápat jako obligatorní, nebo neobligatorní. Jedná se o předměty, příslovečná určení a doplňky.

⁴ *Mluvnice češtiny i Skladba spisovné češtiny* vyznává stejný názor, tvůrci funkčního generativního popisu potom pozice potenciální nazývají fakultativními (srov. *Encyklopedický slovník češtiny* 2002, s. 517).

⁵ Někteří autoři rozlišují jen obligatorní a neobligatorní členy, to znamená pozice nutné nebo volně obsaditelné vzhledem ke gramatické správnosti věty. *Skladba spisovné češtiny i Skladba češtiny* rozlišují pozice obligatorní a potenciální. *Mluvnice češtiny* pojednává i o fakultativních vazbách, naproti tomu Sgallova škola nazývá potenciální pozice fakultativními (srov. *Encyklopedický slovník češtiny* 2002, s. 517).

Podmět je v této koncepci bezproblémově považován za obligatorní člen, který spolu s uvedenými členy obsazuje nutně obsaditelné pozice – *vezlživostne položaje* (srov. Žele 2001, s. 70–71).

Fakultativnost se v jistém smyslu ve slovinské teorii rozlišuje rovněž. Pomocí české terminologie je tedy možné označit *določila* za pozice obligatorní, fakultativní nebo potenciální. Další možností dělení *določil* je ve slovinské teorii druh predikátoru, na který se vážou. Pokud tvoří vazbu s plnovýznamovým slovesem, dělí se na pádová nepředložková (*sklonska*), pádová s předložkou (*predložnosklonska*) a příslovečná (*prislovna*). Jestliže se *določila* vážou na neplnovýznamové sloveso, může se jednat o pádová (*sklonska*), tzv. „příslovečná přísudková“ (*prislovna povedkovniška*) a infinitivní (*neodložniška*) (srov. Žele 2001, s. 71–72).

2.5 Rozvíjení – *družljivost*

Po rámcovém představení názorů na jev valence je třeba uvést, že ve formálněgramatické i *slovnične* rovině není přítomná jen valence. Může se tu také nacházet nevalenční jev, tedy rozvíjení, který slovinská syntaktika nazývá *družljivost*. Věty většinou neobsahují jen valenční členy, ale i členy, které vznikají právě procesem rozvíjení, který však stále vychází ze syntaktického vztahu dominance. Rozvíjející členy neboli rozvití či suplementy mohou být dominovány členy, které patří do základové větné struktury. Ale suplementy do valenčního pole predikátu již potom nezahrnujeme. Supplement se dá spíše považovat za složku větného členu, je jeho rozvitím, specifikací, případně okolností (srov. *Mluvnice češtiny* 3, 1987, s. 37–40).

Slovinská teorie k procesu rozvíjení přistupuje obdobně, suplementy nazývá *dopolnila*, která nejčastěji se svým dominujícím členem tvoří vztah nazývaný přimykání (*primik*) neboli adjunkce. Ten by bylo možné označit jako vztah, kde dominující člen nemá vliv na pád svého *dopolnila* (srov. Žele 2001, s. 14). *Dopolnila* lze charakterizovat jako lexémy, které vyjadřují časové a prostorové vztahy. Jedná se převážně o příslovečná určení (srov. Žele 2001, s. 69–70). *Dopolnila* jsou nejčastěji vázána adjunkcí, ale ta může být podle slovinské teorie realizována také prostřednictvím valence. Nelze tedy říci, že přimykání je pouze striktně projevem rozvíjení a vazba spolu se shodou přísudku s podmětem výrazem valence.⁶

⁶ Např.: ve spojení *grem domov – jdu domů*.

2.6 Podrednost

Byly představeny jazykové jednotky sémantické (*pomenske*) i formálněgramatické roviny, v rámci níž slovinská teorie valence rozlišuje mezi „gramatickou rovinou“ (*slovničnou ravninou*) a „rovinou výrazu“ (*izrazna ravnina*). Na tomto místě se zbývá ještě zmínit o poslední jmenované úrovni, o rovině konkrétní realizace jazykových jednotek.

Vztahy mezi *določily*, *dopolnily* a predikátem z *izrazne* roviny zachycuje *podrednost*. *Podrednost* je nutné chápat jako projev valence či rozvíjení ve výpovědi, ne jako schopnost jednotek *izrazne* roviny. Obsazená pozice, shoda přísudku s podmětem nebo adjunkce jsou zde chápány jako prostředky, jak vyjádřit vztahy *podrednosti* ve výpovědi, proto patří na *izraznou* rovinu. Jedná se tedy o realizaci systému pomocí gramatických prostředků (srov. Križaj-Ortar 1990, s. 135–138). Jazykové jednotky *izrazne* roviny se opět nazývají *določila*, která jsou *opustljiva* nebo *neopustljiva*, podle možnosti nebo nemožnosti je vypustit. *Primik* je považován za vztah, který většinou vychází z rozvíjení, proto bývá volný. Vazba a shoda přísudku s podmětem jsou vlastní především valenci, proto lze pozice dělit na „nutné“ a „volné“ (*obvezna* a *neobvezna*) podle jejich obligatornosti (srov. Žele 2001, s. 14, 70).

3 Závěr

Jak sama autorka ucelené slovinské valenční teorie ve svých dosavadních monografiích uvádí, inspiruje se tradičním českým a německým valenčním přístupem k syntaxi. Avšak v rozdělení syntaktických rovin je Andreja Žele věrná Toporišičovské koncepci tří jazykových rovin. Ty jsou shodné s českým rozdělením na základě větné analýzy, avšak česká valenční teorie se přidržela dvourovinného modelu.

Na nehlubší *pomenske* (sémantické) rovině se vztahy mezi *določily* tvoří pomocí *usmerjenosti* (intence). Na *slovnične* („gramatické“) rovině je to *vezljivost* (valence), která organizuje *določila*. Vedle jevu valence je na této rovině přítomná také *družljivost* (rozvíjení) se svými nevalenčními *dopolnili*. Třetí a nejkonkrétnější rovina, *izrazna ravnina*, rovina výrazu jazykového systému, je z českého hlediska také vlastní formálněgramatické rovině. Ze slovinského pohledu je však samostatná. Co se týče syntaktických vztahů na uvedených rovinách – *usmerjenost* určuje svým jednotkám jejich význam, *vezljivost* od svých *določil* vyžaduje určitou formu a *podrednost* tyto vztahy realizuje. Zdá se důležité zdůraznit, že *podrednost* není schopností jazykových jednotek poslední nejkonkrétnější roviny, ale jedná se o projev valence. Půlení formálněgramatické roviny se nejeví jako účelné, protože žádný odlišný pohled na jazykovou realitu dvě oddělené roviny nepřináší.

Znalost obou teorií umožnila vytvoření srovnávacího slovníku nejfrekventovanějších českých a slovinských sloves⁷ s doklady existence každé pozice, která mohla být nazývána valenční pozicí, ne „podrednou“. Protože ač se pohybujeme v rovině výrazu, jedná se o projev valence.

Literatura

- DANEŠ, František – DOKULIL, Miroslav (1958). K tzv. významové a mluvnické stavbě věty. In: DOSTÁL, Antonín, ed. *O vědeckém poznání soudobých jazyků*. Praha: Academia, s. 231–246.
- DANEŠ, František, ed. (1973). *Práce o sémantické struktuře věty*. Praha: Academia.
- DANEŠ, František – HLAVSA, Zdeněk (1975). Teoretické základy synchronní mluvnice češtiny. *Slovo a slovesnost*, roč. 35, s. 33–45.
- DANEŠ, František – HLAVSA, Zdeněk (1981). *Větné vzorce v češtině*, Praha: Academia.
- DULAR, Janez (1982). *Priglagolska vezava v slovenskem knjižnem jeziku 20. stoletja*. Disertační práce, Ljubljana: Filozofská fakulteta, Univerza v Ljubljani.
- GREPL, Miroslav – KARLÍK, Petr (1998). *Skladba češtiny*, Olomouc: Votobia.
- Encyklopedický slovník češtiny* (2002), Praha: Lidové noviny.
- KRIŽAJ-ORTAR, Martina (1990). Vezljivost: iz pomena v izraz. In: PRETNAR, Tone, ed. *XXVI. Seminar slovenskega jezika, literature in kulture*, Ljubljana: Filozofská fakulteta, Univerza v Ljubljani, s. 129–140.
- Mluvnice češtiny 2, 3* (1986, 1987). Praha: Academia.
- OREŠNIK, Janez (1992). *Udeleženske vloge v slovenščini*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti.
- PANEVOVÁ, Jarmila (1998). Ještě k teorii valence. *Slovo a slovesnost*, roč. 59, s. 1–13.
- SGALL, Petr (1998). Teorie valence a její formální zpracování. *Slovo a slovesnost*, roč. 59, s. 15–29.
- STŘÍTESKÁ, Jarmila (2012). *Slovesa s rozdílnou valencí v češtině a slovinštině*. Magisterská diplomová práce, Olomouc: Filozofická fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci.
- TOPORIŠIČ, Jože (1992). *Enciklopedija slovenskega jezika*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- TOPORIŠIČ, Jože (1982). *Nova slovenska skladnja J. Toporišiča*. Ljubljana: Državna založna Slovenije.
- TOPORIŠIČ, Jože (1991). *Slovenska slovnica*. Maribor: Obzorja.
- ŽELE, Andreja (2003). *Glagolska vezljivost: iz teorije v slovar*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti.

⁷ Vytvořený slovník bude pravděpodobně vydán univerzitou v Lublani, na katedře slaviistiky, bude sloužit při výuce češtiny jako cizího jazyka, případně jako opora překladatelům a jiným znalcům a studentům českého a slovinského jazyka.

- ŽELE, Andreja (2012). *Pomensko-skladenjske lasnosti slovenskega glagola*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti.
- ŽELE, Andreja (2001). *Vezljivost v slovenskem jeziku: (s poudarkom na glagolu)*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti.
- ŽELE, Andreja (2008). *Vezljivostni slovar slovenskih glagolov*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti.

Differences between the Slovenian and Czech valency theories

The Slovenian valence theory comes not only from the German attitude to valence, but also from the traditional Czech one. However, the Slovenian syntactic model has three levels compared to the Czech model which only has two levels of syntax.

On the third level of factual expression of linguistic units there is realized a relation of *podrednost*. Nevertheless, this relation is not regarded as a skill of linguistic units, but as a demonstration of valence. That is why the bisection of the formally grammatical level does not appear effective. The knowledge of both theories enabled the creation of a comparative valency dictionary of the most frequented Czech and Slovenian verbs.

Mgr. Jarmila Strítěská
Katedra bohemistiky
Filozofická fakulta
Křížkovského 10
77180 Olomouc
striteska.jarmila@gmail.com

doc. PhDr. Božena Bednaříková, Dr.
Katedra bohemistiky
Filozofická fakulta
Křížkovského 10
77180 Olomouc
bozena.bednarikova@upol.cz